

MOZAMBİK BİLGİ NOTU

KASIM
2022

GÜNCEL VERİLER

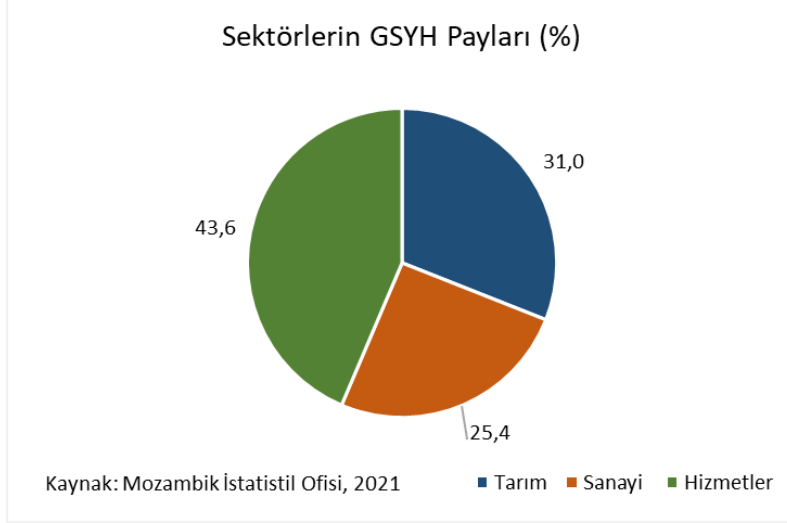

MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	14,1	15,7	17,8
Büyüme	%	-1,2	2,3	3,7
Nüfus	Milyon Kişi	31,1	32,0	32,9
Kişi Başı Gelir	USD	454	492	542
Enflasyon	%	3,1	5,6	11,2
İşsizlik Oranı	%	-	-	-
Cari Denge / GSYH	%	-27,3	-22,9	-45,9
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-5,4	-3,7	-3,4
İhracat	Milyar USD	3,5	5,1	6*
İthalat	Milyar USD	6,4	8,6	8,8*

Kaynak: IMF KEG Ekim 22, Trademap, Mozambik İstatistik Ofisi * : Nisan 21 – Mart 22 Dönemi

1. MOZAMBİK EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Mozambik, Portekizlilere karşı 1964 yılında başlayan ve 1975 yılında sona eren zorlu bir savaştan sonra bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığının ardından FRELIMO (Mozambik Özgürlük Cephesi) ile RENAMO (Mozambik Ulusal Direnişi) arasında 1992 yılında sona eren şiddetli bir iç savaş dönemi yaşanmıştır. Mozambik'te 1990 yılında yeni anayasa ile çok partili bir demokratik sistem kabul edilmiş, ülkenin Mozambik Halk Cumhuriyeti olan resmi adı Mozambik Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir.

Tarihsel olarak ülke ekonomisinde, Güney Afrika'daki göçmen işçilerden gelen havaleler ve turizm ile ülkenin liman ve demiryolu sektöründen elde edilen gelirler döviz kaynakları açısından oldukça önemli olmuştur. Ekonominin bir başka belirleyicisi ise tarım sektörüdür. Ülke nüfusunun çoğu kırsal kesimde yaşamakta ve geçimini sektörden sağlamaktadır. Bununla birlikte ülkenin tarım potansiyeli mevcut kullanılanın çok üzerindedir. 2021 verilerine göre GSYH yaklaşık %31'ini oluşturan sektörde, ülke topraklarının %45'i tarım için elverişli olmakla birlikte sadece %16'sı ekilidir. Bu nedenle hükümet tarım sektörünü öncelikli sektör olarak belirlemiş ve bu kapsamda tarımın gelişmesi için öncelikler belirlemiştir.

Sanayi sektörü ise ülkede yeterince gelişmemiştir. Ekonominin %25,4'ünü oluşturan sektör de en büyük üretim tesisi alüminyum tesisleridir. Mozambik, Afrika'da Güney Afrika Cumhuriyeti'nden sonra ikinci büyük alüminyum üreticisidir. Ayrıca, dünyadaki önemli titanyum üreticileri arasında yer almaktadır.

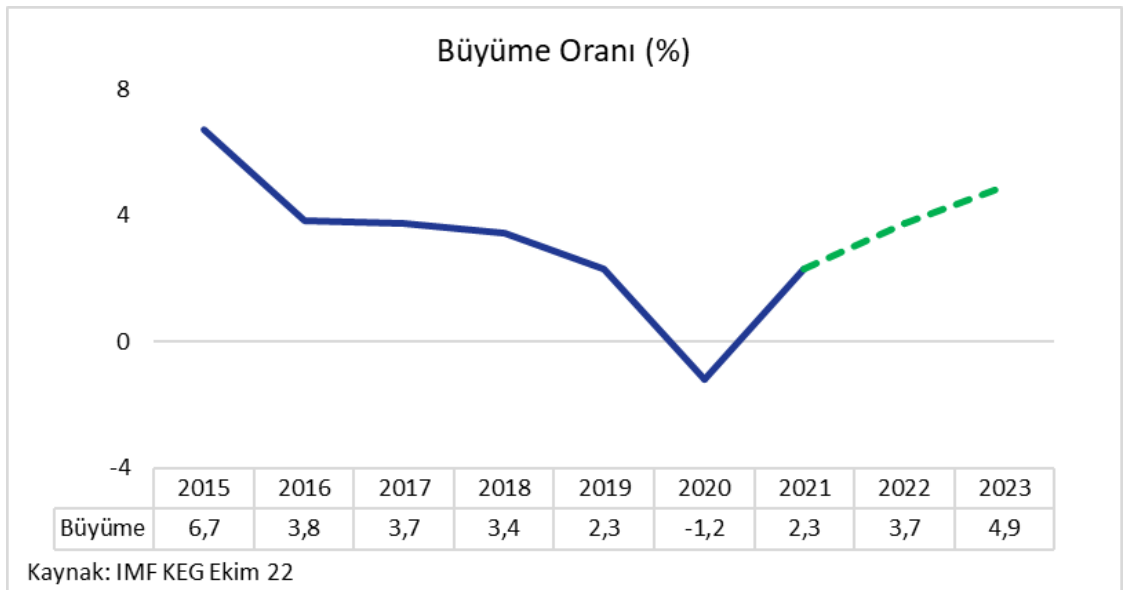
Doğal kaynaklar açısından oldukça zengin olan ülke, yüksek kalitede kok kömürü ile termal kömür bulunmaktadır ve kullanılmayan kömür rezervleri yaklaşık 20 milyar tondur. Buna ek olarak, 2011 yılında Mozambik kıyılarında keşfedilen doğalgazın yaklaşık 180 trilyon kübik feet olduğu ve önümüzdeki yıllarda Mozambik'in dünyanın önemli oyuncularından biri olacağı uluslararası kuruluşlar tarafından tahmin edilmektedir.

2. BÜYÜME

Mozambik, Afrika kıtasının 25. büyük ekonomisi olup, son yıllarda Sahraaltı Afrika'da en hızlı büyüme gösteren petrol-dışı ekonomi olmuştur. 2009 yılında büyüme hızı yavaşlamış olmakla birlikte 2010,2011 ve 2012 yıllarında tekrar hız kazanmıştır. 2015 yılında %6,7 büyüyen ekonomide bu tarihten sonra iş oluşturma eksikliği, yoksuluğun azaltılamaması ve insan sermayesi birikiminin sınırlı olması gibi bazı yapısal bozukluklar nedeniyle 2016-2018 yılları arasında büyüme hızının ortalama %3,7'ye gerilemesine neden olmuştur.

2019 yılında ise ülkede Tropikal Siklon meydana gelmeden önce ekonomi toparlanmaya başlamış, ancak felaketin gerçekleşmesiyle ülkede ciddi kayıplar yaşanmış, altyapılar zarar görmüş ve birçok mahalle sular altında kalmıştır. Ayrıca, sel felaketi yerel tüketim ve ihracat da dahil olmak üzere yaklaşık 800 bin hektar mahsulü mahvetmiştir. Böylelikle, bu yılda büyüme %2,3'e gerilemiştir. 2020 yılında ise henüz sel felaketinden toparlanamayan ülke de salgınının da etkili olmasıyla başta hizmetler ve madencilik olmak üzere çoğu sektör olumsuz etkilenmiştir. Böylelikle, neredeyse otuz yıldır küçülme görmeyen Mozambik ekonomisi %1,2 daralma yaşamıştır.

2021'de tarımsal büyüme ve hizmetlerdeki nispeten güçlü toparlanmaya karşın madencilik ve imalatın zayıf performansının birleşimiyle ekonomi ılımlı toparlanarak %2,3 genişlemiştir. 2022-2023 döneminde ekonomik büyümenin, talebin daha belirgin toparlanmaya başlaması ve LNG üretiminin yeniden başlanmasına bağlı olarak sırasıyla %3,7 ve %4,9 büyüyeceği öngörülmektedir. Bu öngürünün madencilik sektörünü canlandıracağı, hizmetlere olan talebi artıracığı beklenmektedir. Bununla birlikte, Ukrayna'daki savaş nedeniyle artan uluslararası petrol ve buğday fiyatları, doğal afetler ve kuzey Mozambik'teki güvenlikteki bozulma gibi durumlar ekonomi için aşağı yönlü riskleri oluşturmaktadır.

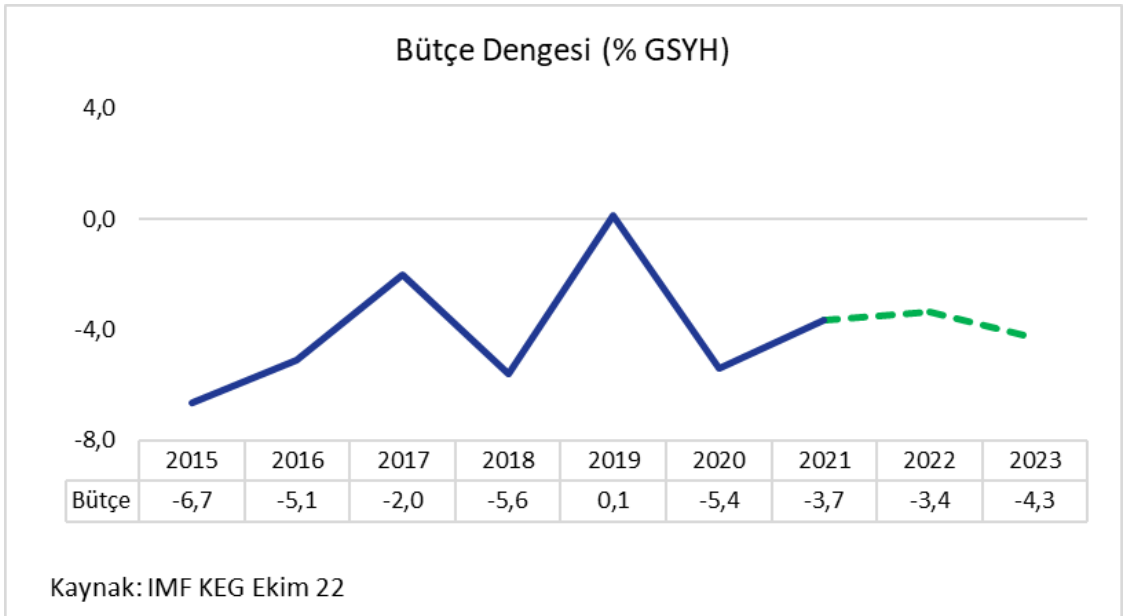
3. BÜTÇE DENGESİ

Mozambik kamu maliyesi 2019 yılı haricinde genellikle açık vermiştir. Kamu yatırımları ve sosyal kalkınma planlarını gerçekleştirmek üzere 2013 yılından itibaren gevşek mali tutum benimsemiş olan ülke, altyapı yatırımlarının hız kazanması ile birlikte 2015-2016 yıllarında %5-%6 civarında bütçe açığı vermiştir. Takip eden dönemde bütçe açığı GSYH'nın %2'sine kadar gerilese de, bütçe finansmanı, sıkı para politikası ve sınırlı dış finansman mevcudiyeti nedeniyle pahalı iç finansmana dayandığından bütçe açığı yeniden yükselerek %5,6 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2019 yılında Tropikal Siklon nedeniyle acil yardım ihtiyaçlarının ve yeniden inşa maliyetlerinin yaklaşık 2 milyar USD civarında olması ve ülkenin yardıma muhtaç bir hale gelmesiyle Mozambik'e mali yardım sağlanmış ve böylece bütçe %0,1 fazla vermiştir. Salgın nedeniyle %5,4 açık veren kamu maliyesi 2021 yılında nispeten toparlanmış ve açık GSYH'nın %3,7'sine gerilemiştir.

2022 Mart ayında, IMF ekibi Mozambik Hükümeti yetkilileriyle, ECF (Genişletilmiş Kredi İmkânı) kapsamında yaklaşık 341 milyon SDR veya 470 milyon SDR tutarında bir düzenlemeyle desteklenen üç yıllık bir program üzerinde anlaşmaya varmıştır. Program, gerekli finansman ile ekonomi politikalarında nispeten ılımlı bir düzeltme sağlayarak borçların azaltılması ve finansal kırınlıkların önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

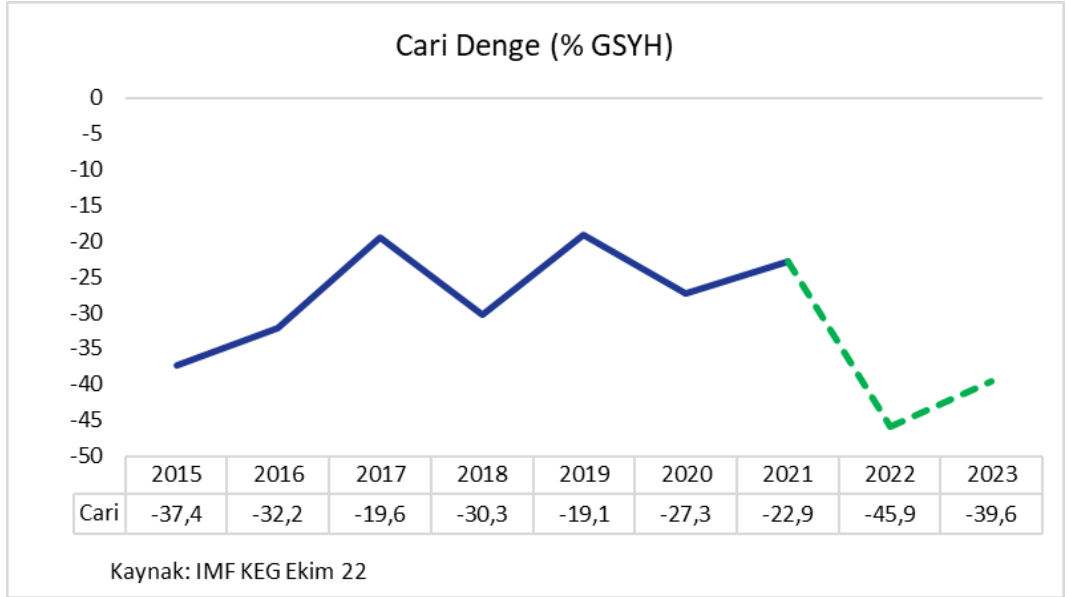

4. CARİ DENGE

Mozambik cari dengesi genellikle çift haneli cari açık vermektedir. 2011 yılında doğalgaz keşfi ile LNG tesisinin kurulmaya başlanmasıyla cari açık %30-38 civarına yükselmiştir. Ancak, tesis doğrudan yabancı yatırımcı ile finanse edildiğinden önemli bir ödeme dengesi riski oluşturmamıştır. 2017 yılında bir kereye mahsus olmak üzere sermaye kazancı vergisiyle bağlantılı gelir girişi yaşanması cari açığı GSYH'nın %19,6'sına kadar geriletmiştir.

2018 yılında ise cari hesap özellikle kömür üretiminde yaşanan maden taşkınları ve yüksek hizmet ithalat nedeniyle %30,3 seviyesine ilerlemiştir. 2019 yılında dış hibeler sayesinde %19 civarına gerileyen cari açık 2020 yılında yeniden yükselişe geçmiş ve GSYH'nın %27,3'ü kadar gerçekleşmiştir. 2021 yılında %22,9 olan cari açığın, 2022 yılında LNG tesisi inşası nedeniyle %45,9 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

5. SWOT ANALİZİ

Güçlü Yanlar

- Ülke artan yatırım ilgisi çeken kömür ve doğal gaz olmak üzere bol doğal kaynaklara sahiptir.
- Mozambik, bölgesel elektrik kesintilerini önlemeye yardımcı olan önemli bir elektrik üretim kapasitesine sahiptir.

Zayıf Yanlar

- Düşük eğitim düzeyi ve yüksek HIV/AIDS oranı, işgücünün etkinliğini azaltmaktadır.
- Zayıf sosya-ekonomik altyapıya sahip olması, yoksulluğun oldukça fazla olması, tarımın yağmurla beslenmesi ve sektöre yoğun bağımlılık ülkeyi kırılgan hale getirmektedir.
- Ülkenin emtia ihracat kapasitesi yetersiz ulaşım ve liman altyapısı nedeniyle kısıtlanmaktadır.
- Bankacılık sistemi, devletin finansman ihtiyaçları tarafından kısıtlanmaktadır.

Fırsatlar:

- Hükümet, uzun vadede ülkenin altyapısını iyileştirmek için büyük yatırımlar planlamaktadır.
- Ülkede yeni kömür madenciliği projelerinin geliştirilmesi ve doğalgaz üretiminin genişleyecek olması doğal kaynak sektöründe hızlı bir yükselişin yaşanacağına işaret edebilir.
- Ülkenin sahip olduğu doğalgaz kaynaklarının önümüzdeki yıllarda Asya pazarına satışına yönelik sözleşmeleri yapılmıştır. Sahip olunan bu kaynaklar sayesinde Mozambik ekonomisinin çok hızlı bir şekilde büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Tehditler:

- Yolsuzlukla mücadelede kaydedilen ilerlemeye rağmen, yolsuzluk ülkede önemli bir sorun olmaya devam ediyor ve yabancı yatırımları caydırıyor.
- Ülke doğal afetler ve iklim değişikliklerine karşı en savunmasız ülkelerden biridir. Özellikle, tarımsal performans, kuraklık ve sel gibi doğal afetlere karşı savunmasızdır.
- Ekonomik büyüme büyük ölçüde yabancı yatırımlara bağlıdır ve bu nedenle yabancı yatırımcı algılarının bozulmasına karşı hassastır.

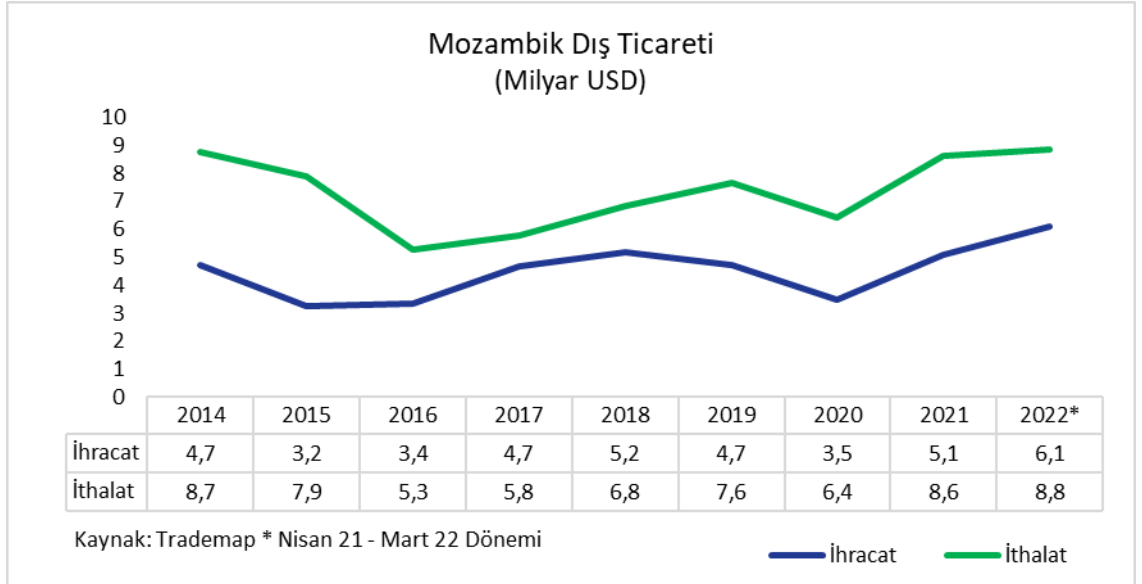

6. DIŞ TİCARETİ

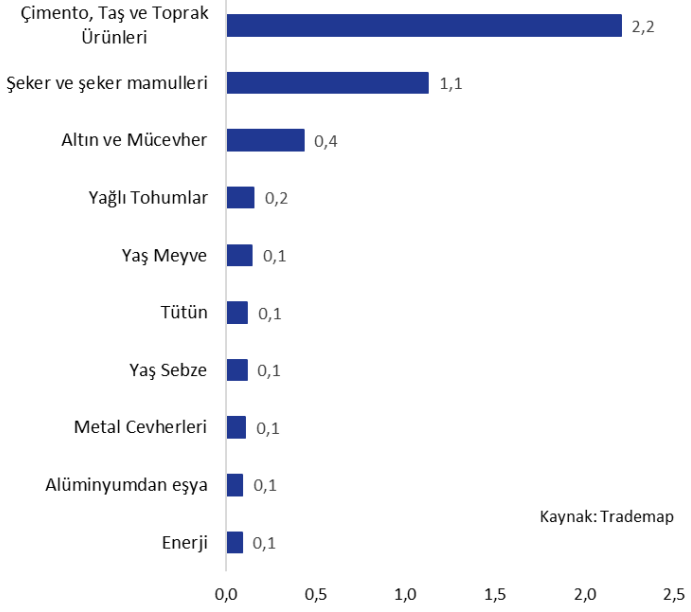
Mozambik genellikle dış ticaret açığı vermektedir. 2014 yılında 13,5 milyar USD olan dış ticaret hacmi 2016 yılında ihracatın 3,4 milyar USD'ye ithalatın ise 5,3 milyar USD'ye gerilemesiyle 8,7 milyar USD'ye dıŐmüŐtür. 2017 yılında ihracatın %40 artmasıyla dış ticaret hacmi 10,4 milyar USD'ye ilerlerken ithalatın benzer oranlarda seyretmesiyle dış ticaret açığı 1,1 milyar USD olarak gerçekleŐmiŐ, böylece Mozambik en dıŐŐük ticaret açığını vermiştir.

2020 yılında 9,9 milyar USD'ye gerileyen dış ticaret hacmi, 2021 yılında ihracatın %48 artarak 5,1 milyar USD'ye yükselmesi, ithalatın ise %34 artarak 8,6 milyar USD'ye yükselmesiyle 14 milyar USD'ye yaklaŐmıŐtır. 2022 yılının Ocak-Mart döneminde ise ihracat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %111 artarak 1,8 milyar USD'ye; ithalat ise aynı dönemde %13 artarak 2 milyar USD'ye yükselmiştir.

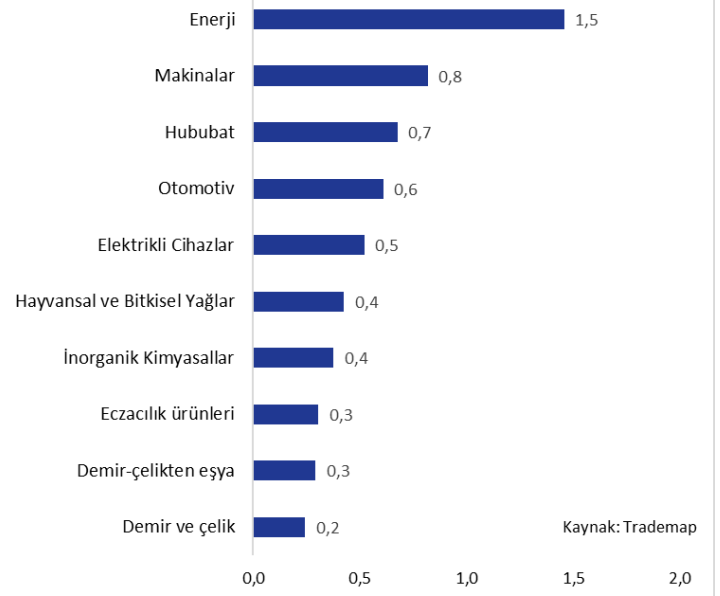
Ürün bazında ticarete, Mozambik ihracatının %43'ünü imento-taŐ-toprak ürünleri, %22'sini Őeker-Őeker mamulleri ve %8,5'ini altın-mücevher sektörü oluŐurmaktadır. Bahsedilen sektörler ülkenin toplam ihracatının %74'ünü oluŐurmaktadır. İthalat tarafından ise, enerji, makinalar, hububat ve otomotiv öne çıkmakta olup bu sektörlerdeki ithalat toplam ithalatın %42'sini oluŐurmaktadır.

Mozambik İhracatı
(2021, Milyar USD)

Mozambik İthalatı
(2021, Milyar USD)

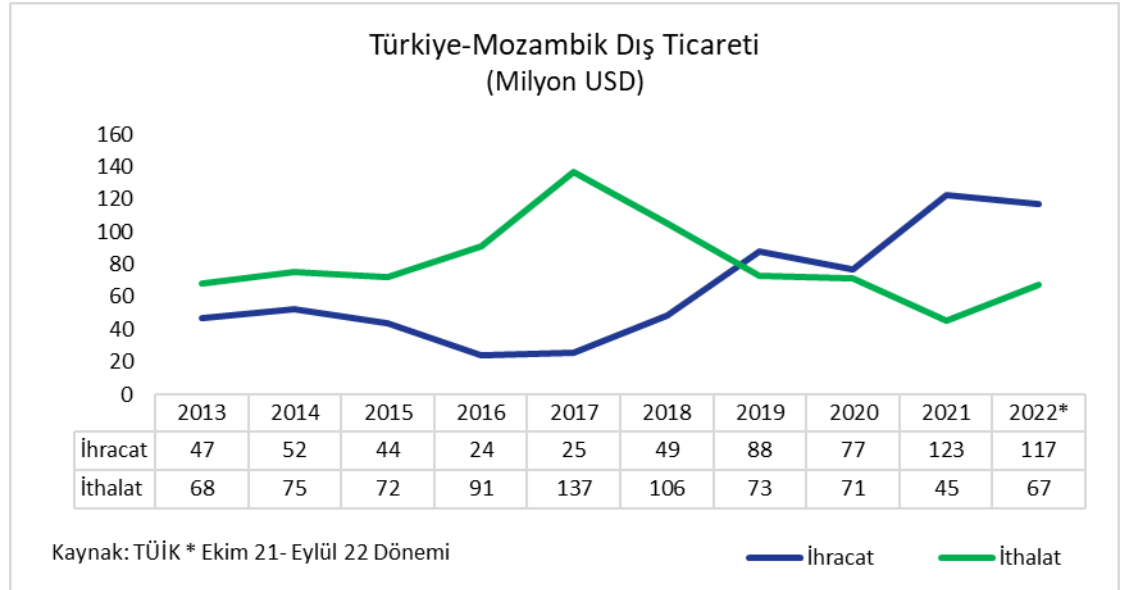
7. TÜRKİYE İLE TİCARETİ

Türkiye ile Mozambik arasındaki dış ticarete Türkiye 2019 yılı sonrasında net ihracatçı olmuştur. Bu tarihe kadar ortalama olarak ihracat 50 milyon USD seviyesini geçmemiş, ithalat ise 137 milyon USD'ye kadar yükselmiştir. Öyleki, 2017 yılında 25 milyon USD ihracatına karşılık 137 milyon USD ithalat ile Mozambik'e karşı en yüksek dış ticaret açığı (111 milyon USD) verilmiştir.

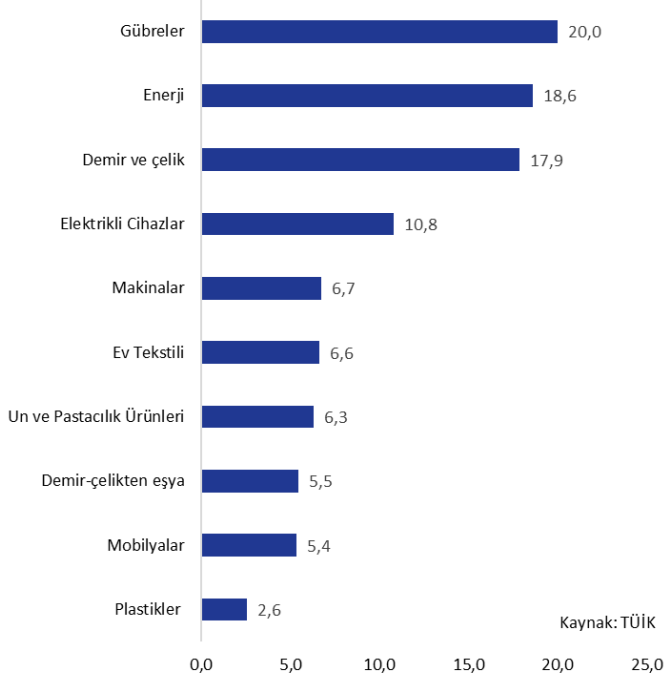
Türkiye'nin Mozambik'e ihracatı son beş yılda %380 artarak 2021'de 123 milyon USD ile rekor düzeye yükselmiştir. İhracatın bu dönemde artmasında mobilya, gübre ve demir-çelik ihracatının artması etkili olmuştur. Aynı dönemde, Türkiye'nin Mozambik'ten ithalatı ise %67 azalarak 45 milyon USD düzeyine düşmüştür. İthalatın gerilemesinde ise kömür ve tütün ithalatındaki gerileme etkili olurken, aynı dönemde yağlı tohum ve yaş meyve ithalatı ise artış kaydetmiştir.

2022 yılının Ocak- Eylül döneminde ülkeye olan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %7 daralarak 70 milyon USD civarına gerilemiş, ithalat ise %64 artarak 56 milyon USD'ye yükselmiştir.

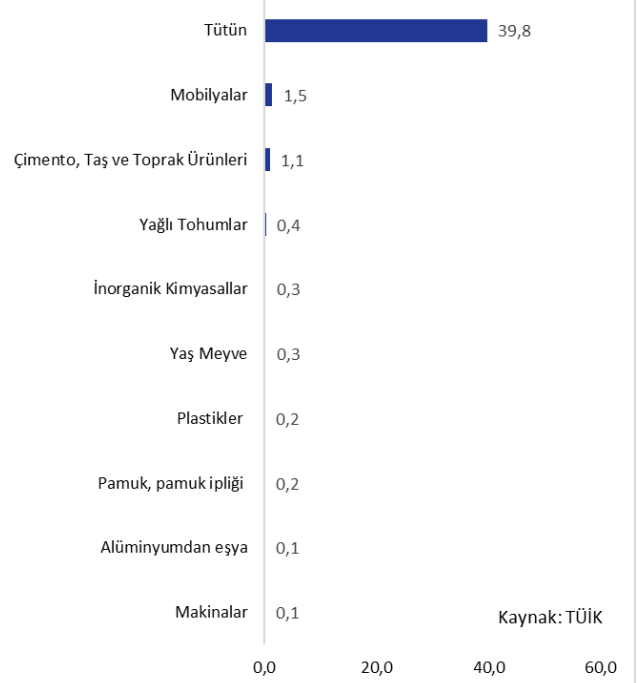
2021 verilerine göre ürün bazında ihracatta gübreler, enerji, demir-çelik ve elektrikli cihazlar öne çıkmaktadır. Bahsedilen ürünler ülkeye olan toplam ihracatın %57'sini oluşturmaktadır. İthalat tarafından ise tütün, ülkeden olan ithalatın %90'ını oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Mozambik'e İhracatı (2021, ÖTS, Milyon USD)

Türkiye'nin Mozambik'ten İthalatı (2021, ÖTS, Milyon USD)

DIŞ EKONOMİK İLİŐKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr